

Punt de Vista

EL PUNT AVUI+

JOAN BOSCH I ROURA, president
JOAN VALL I CLARA, vicepresident
PERE CARRERAS, director general
ANNA MARIA RIBAS, directora general
JORDI GRAU, subdirector general de continguts

HOMENATGE A JOSEP TERMES

Jaume
Sobrequés

Historiador

Arrels populars del catalanisme

El desembre del 1983 va tenir lloc a Ca l'Ardiaca, seu de l'Institut Municipal d'Història de Barcelona, un col·loqui que, sota el títol *Catalunya i Espanya al segle XIX*, tingué per objecte commemorar el 25è aniversari de la publicació del llibre de Jaume Vicens Vives *Industrials i polítics del segle XIX* i fer un balanç crític de l'obra de l'eminent historiador gironí. Varen prendre-hi part J. Fontana, C. Martí, J. Nadal, P. Pascual, B. de Riquer, R. Solà, C. Sudrià i Josep Termes. És a la intervenció d'aquest darrer que em vull referir. Portava per títol *Corrents de pensament i d'acció del moviment catalanista*. No era la primera vegada que Termes defensava l'aportació de sectors populars en la gestació i maduració del catalanisme, però sí que va ser una de les més clares. La inclusió del seu treball en un llibre de distribució comercial (*Catalunya i Espanya al segle XIX*, Barcelona, Columna, 1987) va contribuir a difondre el seu pensament sobre aquesta qüestió.

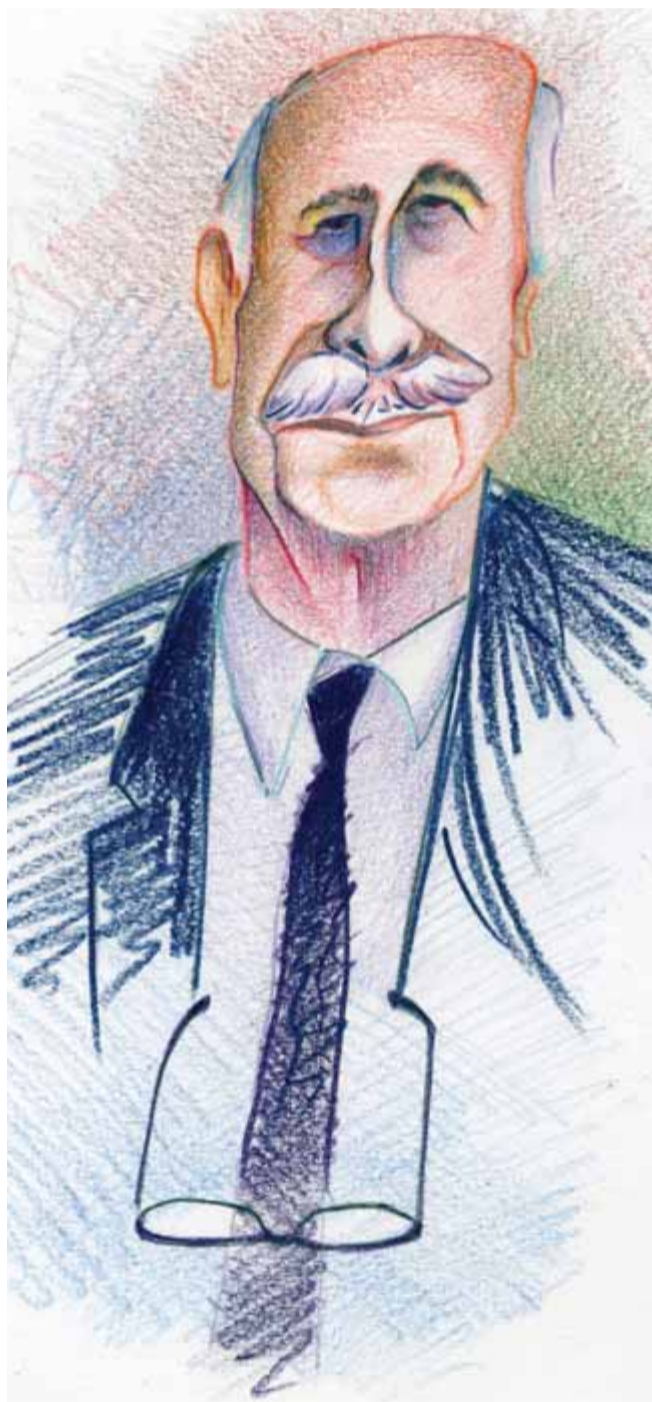
COM JA HAVIA FET EN ALTRES OCASIONS, Termes començava la seva intervenció amb una dura diatriba contra els polítics i especialistes en dret polític, segons els quals "el catalanisme fou un fenomen burgès", que, com a màxim, va pretendre transformar l'Estat espanyol. L'error d'aquests provenia "del seu poc coneixement, o la manipulació, de la història de Catalunya" per interessos polítics personals o de grup. Termes defensava que ja a la segona meitat del XIX "havia existit uns moviments populars catalanistes enemics de la centralització i que representaven la persistència d'un particularisme català". Adduïa l'aportació del federalisme com a expressió, no d'un moviment burgès, sinó com una mostra del "particularisme popular de les classes subalternes catalanes". En contra d'allò que s'havia dit fins aleshores, no calia, segons Termes, esperar els efectes de la crisi del 98 per marcar l'origen del catalanisme ben solidificat. Abans ja havien aparegut els "intel·lectuals orgànics de la nació", que deixaren sentir la seva veu i promogueren ateneus, orfeons i institucions d'excursionisme o de recerca, les quals palesaven que Catalunya tenia una tradició pròpia, "un particularisme, un passat gloriós".

TERMES VA DEFENSAR AIXÍ MATEIX que el moviment rabassaire estava dotat d'"un grau notable de catalanisme" i

que, també abans de 1898, alguns sectors de l'Església catòlica havien estat un "element important del catalanisme". En defensa de la seva tesi, el nostre historiador es referia a l'admiració que els catalanistes de la Restauració havien sentit per Irlanda i pel moviment txec. Irlanda, deia Termes, "mostra la protesta popular, la rebel·lió organitzada contra el domini britànic" i, en el partit que hi donà suport, va haver-hi lloc per a gent de sectors socials i econòmics de signe divers. Dels txecs, els catalans havien après que podien coexistir l'autonomisme amb el sistema monàrquic.

SI BÉ TERMES ADMETIA que la praxi política del catalanisme no va començar fins a l'aparició de la Lliga Regionalista, a l'entrada del segle XX, "ja hi havia, abans de 1898, unes doctrines catalanistes vertebrades". Afirmava també que el moviment catalanista tenia unes arrels molt plurals de caràcter popular, i que no era "patrimoni d'un sector social determinat, sinó que en ell hi ha participat gent de tots els grups socials, i molt especialment els escriptors, els artistes, els erudits aficionats". Per això sostenia que havien estat "les classes populars, més lliures, menys lligades a l'aparell polític i social, amb menys interessos en la política espanyola", aquelles que havien fet una defensa més aferrissada del particularisme català.

TERMES DESTACÀ TAMBÉ la contribució del sector il·lustrat de la classe obrera en "l'esforç de la Renaixença" i, d'una manera especial, la d'alguns dirigents anarquistes, que ajudaren també a la renovació lingüística i cultural de Catalunya. Aquest sector de l'obrerisme tenia, doncs, "una idea molt clara del particularisme català i d'oposició a la política madrilenya". Tot això havia estat anterior a Prat de la Riba, que, per Termes, no va ser el creador del nacionalisme ca-

JOAN OLLER

Fermesa en les conviccions personals i historiogràfiques, flexibilitat i mà allargada cap als que defensaven interpretacions diferents de les seves, heus ací un dels seus llegats més significatius

talà, "sinó tan sols un hàbil sintetitzador", que, això sí, va saber "convertir aquesta doctrina en un instrument per a l'acció política puntual". La conclusió del pensament de Termes era molt clara: la burgesia industrial catalana no havia estat qui havia creat el catalanisme a través de la Lliga i de les doctrines de Prat de la Riba, sinó que no havia fet res més que "adaptar-se a la plataforma cultural i política" establerta per les classes populars i pels intel·lectuals orgànics de la nació.

AQUESTA NOVA TEORIA sobre els orígens del catalanisme va ser plenament acceptada a partir d'aleshores i restà ben fixada com una realitat en la historiografia posterior. Val a dir, tot amb tot, que alguns intentaren amb posterioritat convertir-la en una doctrina absoluta i la impregnaren d'un dogmatisme que Termes mai no havia tingut. Menystenir les aportacions que els grups conservadors anaren fent a la doctrina catalanista ha estat sovint un error que Termes no va cometre, com ho ha posat de manifest a la seva darrera obra: *(Nou resum d'història del catalanisme*, Barcelona, Editorial Base, 2010), destinada a difondre, per a un sector més ampli de la societat catalana, els orígens i l'evolució del catalanisme. Josep Termes no va tenir un pensament eclèctic, però sí que va saber, com a fi historiador que era, copsar la complexitat i riquesa de matisos que tenen sempre els processos de naixença i consolidació dels grans esdeveniments socials de la història de la humanitat. Fermesa en les conviccions personals, també en les historiogràfiques, flexibilitat i mà allargada cap als altres, també cap a aquells que defensaven interpretacions del passat diferents de les seves, heus ací un dels llegats més significatius de l'amic entranyable que encara plorem.